

שמות פרק ו, ב-ד

(ב) וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' : (ג) וַאֲרָא אֶל אַבְרָהָם אֶל יֶצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שַׁדֵי וּשְׁמִי ה' לֹא נִודַעְתִּי לָהֶם : (ד) וְגַם הִקְמַתִּי אֶת בְּרִיתִי אִתְּם לְתַת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן אֶת אֶרֶץ מִגְרִיהֶם אֲשֶׁר גָּרוּ בָּהּ :

רש"י שמות פרשת שמות - וארא פרק ו

(ב) וידבר אלהים אל משה - דבר אתו משפט על שהקשה לדבר ולומר (לעיל ה כב) למה הרעות לעם הזה :

ויאמר אליו אני ה' - נאמן לשלם שכר טוב למתהלכים לפני. ולא לחנם שלחתיך כי אם לקיים דברי שדברתי לאבות הראשונים. ובלשון הזה מצינו שהוא נדרש בכמה מקומות אני ה' נאמן ליפרע, כשהוא אמור אצל עונש, כגון (ויקרא יט יב) וחללת את שם אלהיך אני ה', וכשהוא אמור אצל קיום מצות, כגון (ויקרא כב לא) ושמרתם מצותי ועשיתם אותם אני ה', נאמן ליתן שכר :

(ג) וארא - אל האבות :

באל שדי - הבטחות הבטחות ובכולן אמרתי להם אני אל שדי :

ושמי ה' לא נודעתי להם - לא הודעתי אין כתיב כאן אלא לא נודעתי לא נכרתי להם במדת אמתות שליד שעליה נקרא שמי ה' נאמן לאמת דברי, שהרי הבטחות ולא קיימתי :

(ד) וגם הקמתי את בריתי וגוי' - וגם כשנראיתי להם באל שדי הצבתי והעמדתי בריתי ביני וביניהם :

לתת להם את ארץ כנען - לאברהם בפרשת מילה נאמר (בראשית יז א) אני אל שדי וגוי', (בראשית יז ח) ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריד, ליצחק (בראשית כו ג) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקימותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם, ואותה שבועה שנשבעתי לאברהם באל שדי, אמרתי ליעקב (בראשית לה יא) - אני אל שדי פרה ורבה וגוי' ואת הארץ אשר וגוי', הרי שנדרתי להם ולא קיימתי :

שאלות

- ✓ "דבר אתו משפט" רש"י אומר שה' דבר עם משה דברים קשים, מאיזה 2 מילים למד זאת רש"י?
- ✓ " וארא - אל האבות: " שאל שאלה על רש"י.
- ✓ מה הוא שם ה' בו משתמש ה' כשמבטיח הבטחות לאבות?
- ✓ *** הסבר בלשונך את דברי רש"י בדבור המתחיל " ושמי ה' לא נודעתי להם" ?
- ✓ האם הקב"ה קיים את ההבטחות לאברהם יצחק ויעקב?

שמות פרק ו, ה-ט

(ה) וגם אני שמעתי את נאקת בני ישראל אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר את בריתי :
(ו) לכן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים והצילתי אתכם
מעבדתם וגאלתי אתכם בזרוע נטויה ובשפטים גדלים : (ז) ולקחתי אתכם לי לעם
והייתי לכם לאלהים וידעתם כי אני ה' אלהיכם המוציא אתכם מתחת סבלות
מצרים : (ח) והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אתה לאברהם ליצחק
וליעקב ונתתי אתה לכם מורשה אני ה' : (ט) וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו
אל משה מקצר רוח ומעבדה קשה : פ

רשיי שמות פרשת שמות - וארא פרק ו

(ה) וגם אני - כמו שהצבתי והעמדתי הברית יש עלי לקיים, לפיכך שמעתי את נאקת
בני ישראל הנואקים :

אשר מצרים מעבדים אתם ואזכר - אותו הברית. כי בברית בין הבתרים אמרתי לו
(בראשית טו יד) וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי :

(ו) לכן - על פי אותה השבועה :

אמר לבני ישראל אני ה' - הנאמן בהבטחתי :

והוצאתי אתכם - כי כן הבטחתי (שם שם) ואחרי כן יצאו ברכוש גדול :

סבלת מצרים - טורח משא מצרים :

(ח) נשאתי את ידי - הרימותי להשבע בכסאי :

(ט) ולא שמעו אל משה - לא קבלו תנחומין :

מקצר רוח - כל מי שהוא מיצר, רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו.
קרוב לענין זה שמעתי פרשה זו מרבי ברוך ברבי אליעזר, והביא לי ראיה ממקרא זה
(ירמיהו טז כא) (כי) בפעם הזאת אודיעם את ידי ואת גבורתי וידעו כי שמי ה', למדנו
כשהקב"ה מאמן את דבריו אפילו לפורענות מודיע ששמו ה', וכל שכן האמנה לטובה.
ורבותינו דרשוהו לענין של מעלה, שאמר משה (לעיל ה כב) למה הרעותה, אמר לו
הקדוש ברוך הוא חבל על דאבדין ולא משתכחין. יש לי להתאונן על מיתת האבות,
הרבה פעמים נגליתי אליהם באל שדי ולא אמרו לי מה שמך, ואתה אמרת (לעיל ג יג)
מה שמו מה אומר אליהם :

וגם הקמתי וגוי' - וכשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קבר עד שקנה בדמים
מרובים, וכן ביצחק ערערו עליו על הבארות אשר חפר, וכן ביעקב (בראשית לג יט)
ויקן את חלקת השדה, לנטות אהלו, ולא הרהרו אחר מדותי, ואתה אמרת (ה כב) למה
הרעותה. ואין המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה דברים אחת, שלא נאמר,
ושמי ה' לא שאלו לי. ואם תאמר לא הודיעם שכך שמו, הרי תחלה כשנגלה לאברהם
בין הבתרים נאמר (בראשית טו ז) אני ה' אשר הוצאתיך מאור כשדים. ועוד, היאך
הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן (פסוק ה) וגם אני שמעתי וגוי' (פסוק ו)
לכן אמור לבני ישראל. לכך אני אומר יתיישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו,
והדרשה תדרש, שנאמר (ירמיה כג כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע,
מתחלקת לכמה ניצוצות :

שאלות

בית ספר אהרן הרא"ה
לימוד אבות / אימהות בנים / בנות
כיתות ד-ו

- ✓ מדוע הקב"ה "חייב" להוציא את ישראל ממצרים?
- ✓ מה כתוב בתורה במקום "נשבעתי"?
- ✓ כל מי שהוא מיצר, (מצטער סובל) רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו. הסבר בלשונך בקצרה מהו "קוצר רוח".
- ✓ למרות ההבטחה האבות לא ראו שהיא מתקיימת. מה הבטיח ה' לאבות ובכל זאת ההבטחה לא התקיימה?
- ✓ *** מה למד רש"י מן הפסוק " כל מי שהוא מיצר, רוחו ונשימתו קצרה ואינו יכול להאריך בנשימתו."?

יום ג

שמות פרק ו, י-יג

(י) וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יא) בֹא דַבֵּר אֶל פְּרַעֲה מֶלֶךְ מִצְרָיִם וַיִּשְׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאֲרָצוֹ: (יב) וַיִּדְבֹר מֹשֶׁה לִפְנֵי ה' לֵאמֹר הֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעֵנִי פְרַעֲה
וְאֲנִי עָרַל שְׁפָתַיִם: פ (יג) וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן וַיִּצְוּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶל פְּרַעֲה
מֶלֶךְ מִצְרָיִם לְהוֹצִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרָץ מִצְרָיִם: ס

רש"י שמות פרשת שמות - וארא פרק ו

(יב) ואיך ישמעני פרעה - זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה:

ערל שפתים - אטום שפתים. וכן כל לשון ערלה אני אומר שהוא אטום (ירמיה ו י)
ערלה אזנם, אטומה משמוע, (ירמיה ט כה) ערלי לב, אטומים מהבין, (חבקוק ב טז)
שתה גם אתה והערל, והאטם משכרות כוס הקללה. ערלת בשר, שהגיד אטום ומכוסה
בה. (ויקרא יט כג) וערלתם ערלתו, עשו לו אוטם וכיסוי איסור, שיבדיל בפני אכילתו,
(שם) שלש שנים יהיה לכם ערלים, אטום ומכוסה ומובדל מלאכלו:

(יג) וידבר ה' אל משה ואל אהרן - לפי שאמר משה (פסוק יב) ואני ערל שפתים, צירף
לו הקדוש ברוך הוא את אהרן להיות לו לפה ולמליץ:

ויצום אל בני ישראל - צום עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם:

ואל פרעה מלך מצרים - צום עליו לחלוק לו כבוד בדבריהם, זהו מדרשו. ופשוטו צום
על דבר ישראל ועל שליחותו אל פרעה. ודבר הצווי מהו, מפורש בפרשה שניה לאחר
סדר היחס, אלא מתוך שהזכיר משה ואהרן הפסיק הענין באלה ראשי בית אבותם
(פסוק יד) ללמדנו היאך נולדו משה ואהרן ובמי נתיחסו:

שאלות

- ✓ " זה אחד מעשרה קל וחומר שבתורה: " מה הוא הקל וחומר?
- ✓ איך מסביר רש"י את המילה "ערלה"
- ✓ מדוע צירף ה' את אהרן אל שליחותו של משה?
- ✓ "ויצום אל בני ישראל" איזה כלל חשוב במנהיגות מלמדנו כאן רש"י?
- ✓ " ואל פרעה מלך מצרים " מה הכלל החשוב בדיפלומטיה שרש"י מלמדנו כאן?

(יד) אלה ראשי בית אבתם בני ראובן בכר ישראל חנוך ופלוא חצרו וכרמי אלה משפחת ראובן: (טו) ובני שמעון מואל וימין ואהד ויכין וצחר ושאול בן הכנענית אלה משפחת שמעון: (טז) ואלה שמות בני לוי לתלדתם גרשון וקהת ומררי ושני חיי לוי שבע ושלשים ומאת שנה: (יז) בני גרשון לבני ושמעני למשפחתם: (יח) ובני קהת עמרם ויצהר וחברון ועזיאל ושני חיי קהת שלש ושלשים ומאת שנה: (יט) ובני מררי מחלי ומושי אלה משפחת הלוי לתלדתם: (כ) ויקח עמרם את יוכבד דדתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה ושני חיי עמרם שבע ושלשים ומאת שנה: (כא) ובני יצהר קרח ונפג וזכרי: (כב) ובני עזיאל מישראל ואלצפון וסתרי: (כג) ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב אחות נחשון לו לאשה ותלד לו את נדב ואת אביהוא את אלעזר ואת איתמר: (כד) ובני קרח אסיר ואלקנה ואביאסף אלה משפחת הקרחי: (כה) ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס אלה ראשי אבות הלויים למשפחתם: (כו) הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאתם:

רש"י שמות פרשת שמות - וארא פרק ו

(יד) אלה ראשי בית אבתם - מתוך שהזקק ליחס שבטו של לוי עד משה ואהרן, בשביל משה ואהרן התחיל ליחסם דרך תולדותם מראובן. [ובפסיקתא רבתי ראיתי לפי שקנטרם יעקב אביהם לשלשה שבטים הללו בשעת מותו, חזר הכתוב ויחסם כאן לבדם לומר שחשובים הם]:

(טז) ושני חיי לוי וגוי' - למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד, שנאמר (שמות א ו) וימת יוסף וכל אחיו, ואחר כך (שם ח) ויקם מלך חדש, ולוי האריך ימים על כולם:

(יח) ושני חיי קהת ושני חיי עמרם וגוי' - מחשבון זה אנו למדים על מושב בני ישראל ארבע מאות שנה שאמר הכתוב, שלא בארץ מצרים לבדה היו, אלא מיום שנולד יצחק, שהרי קהת מיורדי מצרים היה, חשוב כל שנותיו ושנות עמרם ושמונים של משה לא תמצאם ארבע מאות שנה, והרבה שנים נבלעים לבנים בשני האבות:

(כ) יוכבד דדתו - אחת אבוהי בת לוי אחות קהת:

(כג) אחות נחשון - מכאן למדנו הנושא אשה צריך לבדוק באחיה:

(כה) מבנות פוטיאל - מזרע יתרו שפטם עגלים לעבודה זרה. ומזרע יוסף שפטם ביצרו:

(כו) הוא אהרן ומשה - אלו שהוזכרו למעלה, שילדה יוכבד לעמרם, הוא אהרן ומשה.
יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן, לומר לך
ששקולין כאחד:

שאלות

- ✓ מדוע התורה מייחסת את שלשת השבטים הראשונים?
- ✓ קהת חי 133 שנה
- עמרם חי 137 שנים
- משה היה בן 80 בעמדו לפני פרעה
- סך הכל 350 שנה . קהת נולד בארץ ישראל והיה מיודי מצרים. זאת אומרת
שבני ישראל לא היו במצרים 400 שנה . אם כן מה הכוונה במה שנאמר
לאברהם....ועינו אותם 400 שנה ?
- ✓ מה למדנו מן העובדה שהתורה מציינת שאלישבע היא אחות מחשון?
- ✓ מדוע לפעמים משה קודם לאהרן ומדוע לפעמים אהרן קודם למשה?

שמות פרק ז, א-ה

(א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה רְאֵה נִתְתִּיךָ אֱלֹהִים לְפָרְעָה וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִהְיֶה נְבִיאָךְ: (ב) אַתָּה תִּדְבֹר אֶת כָּל אֲשֶׁר אֶצְוֶךָ וְאַהֲרֹן אַחִיךָ יִדְבֹר אֶל פָּרְעָה וְשִׁלַּח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרְצוֹ: (ג) וְאֲנִי אֶקְשֶׁה אֶת לֵב פָּרְעָה וְהִרְבִּיתִי אֶת אֲתֹנִי וְאֶת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם: (ד) וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵכֶם פָּרְעָה וְנִתְתִּי אֶת יָדֵי בְּמִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת צְבָאתִי אֶת עַמִּי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּשַׁפְטִים גְּדֹלִים: (ה) וַיִּדְעוּ מִצְרָיִם כִּי אֲנִי ה' בְּנֹטְתִי אֶת יָדֵי עַל מִצְרָיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם:

רש"י שמות פרשת וארא פרק ז

(א) נתתיך אלהים לפרעה - שופט ורודה לרדותו במכות ויסורין:

יהיה נביאך - כתרגומו מתורגמן, וכן כל לשון נבואה אדם המכריז ומשמיע לעם דברי תוכחות, והוא מגזרת (ישעיה נז יט) ניב שפתים, (משלי י לא) ינוב חכמה, ויכל מהתנבות דשמואל (א' י ג). ובלעז קוראין לו פרקייר"א [מליץ ומטיף]:

(ב) אתה תדבר - פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעתו מפי, ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה:

(ג) ואני אקשה - מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי עבודה זרה לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו למען הרבות בו אותותי ותכירו אתם את גבורותי. וכן מדתו של הקדוש ברוך הוא מביא פורענות על האומות עובדי עבודה זרה כדי שישמעו ישראל וייראו, שנאמר (צפניה ג ו) הכרתי גוים נשמו פנותם וגו', (שם ז) אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר, ואף על פי כן בחמש מכות הראשונות לא נאמר ויחזק ה' את לב פרעה, אלא ויחזק לב פרעה:

(ה) את ידי - יד ממש להכות בהם:

שאלות

- ✓ למה הכוונה בביטוי "אלהים לפרעה"?
- ✓ מה זה נביא?
- ✓ מה התפקיד של אהרן?
- ✓ מדוע ה' מקשה את לב פרעה?
- ✓ באיזה מכות ה' לא הקשה את לב פרעה?